

KUR'ÂN'I YAŞAMAYA DAİR

About living the Qur'an

Musa BİLGİZ

Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Ana Bilim Dalı,
Prof. Dr. Ataturk University, Faculty of Theology, Department of Commentary
musabilgiz@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2194-9592
DOI 10.34085/buifd.769596

Öz

Kur'ân-ı Kerîm, düşünme, inanma, amel yani bir davranış kitabıdır. Kur'ân, okuyup anlaşılacak ve yaşam biçimi olmak üzere indirilmiş bir hayat kılavuzudur. Kur'ân'ı doğru okumak, anlamak ve gereklerini yerine getirmek ilahî bir emirdir. Kur'ân'ı sadece telaffuz etmek, hatta anlamak için okumak da yeterli değildir. Asıl olan, onun gereklerini yapmak, müminden istediklerini hayatta yaşamak ve başkalarının örnek alacağı bir modele dönüştürmektir. Çünkü Kur'ân'ın tanımladığı Müslüman, ilahî hakikatlere bağlı kalandır. Kur'ân, yalnızca yaratıcının birliği ve varlığını, ibadetleri, geçmiş toplumların yaşantı ve azap nedenlerini, insanların ölüm ötesi hayatlarını konu edinen bir kitap değildir. O, aynı zamanda, insanların dünya ve ahiret mutluluklarını temin hususunda yol gösteren rehberdir. Kur'ân, kendisini kabul edenlerin inanç, ibadet, kişilik, kimlik, düşünce yapısı ve davranışlarını değiştiren tevhid göre şekillenmesini ister. Şâyet Kur'ân'a inananların bu özelliklerinde bir değişim meydana gelmiyorsa, burada sorgulanması gereken çok ciddi problemler var demektir. Allah'ın kitabını dünya hayatında rehber edinmeyenler, onun uygulanmasını hayata taşımayan ve böylece mübarek kitaptan uzaklaşanlar, Kıyamet günü feryad edeceklerdir. Bunlar pişmanlıklarını hem sözlü olarak hem de beden diliyle göstereceklerdir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân, mü'min, yaşama

Abstract

The Qur'an is a book of thinking, believing, action, that is, a book of behavior. The Qur'an is a life guide, brought land to be read and understood and to be a way of life. It is a divine command to read, understand and fulfill the Qur'anic orders correctly. It is not enough to read the Qur'an just to pronounce or even to understand it. The main thing is to do its requirements, to live what it wants from us in our social life, and to turn it into a role model that others will take as an example. Because the Muslim defined by the Qur'an is the one who represents the divine truths. The Qur'an is not only a book about the unity and existence of the creator, worship, the reasons of life and torment of past societies, people's posthumous lives. It is also a guide for ensuring people's happiness in the world and the hereafter. The Qur'an demands that those who accept it to be shaped according to the law by changing their beliefs, worship, personality, identity, mindset and behavior. If there is no change in the characteristics of those who believe in the Qur'an, it means that there are serious problems that need to be questioned. Those who do not get Allah's book (the Holy Quran) as a guide, do not carry its performances in their lives and so move away from the Holy Book will cry out on the Judgment Day. These will show their regret both verbal and body language.

Keywords: The Qur'an, Commentary, Living.

Giriş

Kur'ân, Allah tarafından ilmî esaslara göre ayrıntılı olarak açıklanmış, peygamberin uygulamalarıyla tatbik edilmiş ve iman edecek bir kavim için ilahî bir hidâyet kitabıdır¹ Kur'ân'ın irşad ve rehberliği, üzerinde düşünen herkesi doğru yola iletir. Kur'ân'a samimiyetle inanan ve öğretilerine uyanların hayatlarında bu hidâyetin pratik etkilerini görmek

¹ el-A'râf 7/52.

mümkündür. Çünkü Kur'ân, onu kabullenen ve hayatını ona uyduran kişinin ahlâkî yapısında ve davranışlarında hayırlı ve örnek bir inkılap meydana getirir. Kur'ân, ölü kalplere hayat veren bir ruh, gönülleri aydınlatan bir ışık, doğru yola ulaşmak için hayat rehberi, Hz. Peygamber de insanlığı bu doğru yola çağıran davetçidir. Kur'ân'ı, hayat ve insan rehberliğinden çıkarmak, hayatın yaşanamaz hale gelmesi demektir. Kur'ân'sız hayatı benimseyenler de manen ölü hükmündedirler.² Çünkü insanın kurtuluşu, ancak Allah'ın iradesine teslim olarak, dürüst bir şekilde yaşayıp, imana pratik bir anlam kazandırmakla mümkündür.

Kur'ân'ın getirdiği inanç ve ahlâk ilkeleri, ilham ettiği dünya görüşü, insanlık tarihinde yeni bir başlangıçtır. Kur'ân, kuru bir inanç, bir tasavvur ve hayatta uygulanması imkânsız olan birtakım gelişmiş güzel fikirler manzumesi değildir. Onun temel ilkesi hiç şüphesiz tevhiddir. Tevhid, yalnızca Allah'ın birliğini kabulle sınırlı değildir. O, aynı zamanda hayatın bütün alanlarının organik birliğini ve uyumunu da ifade eden bir ilkedir. Kur'ân, insanı, hiçbir zaman anlaşılabilir ve uygulanması mümkün olmayan detaylarda boğmaz. Tam tersine hayatın anlamını; insana, varlıklara, topluma ve evrene nasıl bakılması gerektiğini öğretir. Kur'ân'a göre hayat, ancak tümüyle Allah ve ahiret endişesi taşıdığı zaman gerçek anlamını kazanır.

Kur'ân, hayatın her alanıyla ilgili temel ilkeleri ortaya koyarak bunların sosyal hayatta uygulanmasını insandan talep eder. Kur'ân, bu ilişkileri, keyfî arzulara, sevgi ve nefrete, şahsî çıkar ve menfaatlara göre farklılık göstermeyen köklü ve değişmez ilkeler olarak belirlemiştir.³ Bu ilkeler, her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan ve sürekli olarak yarattığı varlıkların iyiliğini isteyen Yüce Allah'ın belirlediği kurallardır. Kur'ân âyetleri, ümmî yani okuryazar olmayan ya da ilahî bir kitaptan habersiz bulunan bir toplumun bile rahatlıkla anlayıp uygulayabileceği gayet pratik ilkeler içermektedir. Bunun için, öncelikle Kur'ân'ın sunduğu gerçek ve derin bilgiye sahip olmak, onun rehberliğini kabul etmek gerekir.

1. Hayat Rehberi Olarak Kur'ân

Kur'ân, birtakım tarihî, sosyal, düşünsel ve ahlâkî gerçekleri sadece teorik anlamda ele alıp açıklayan bir kitap değildir. Aksine o, getirdiği sosyal ve ahlâkî ilkelerle donanmış bir toplum oluşturmayı hedefler. Nitekim Kur'ân, ilk inen âyetinden son inen âyetine kadar geçen 23 yıllık sürede, cahil, kaba ve hukuk tanımaz bir toplumu, erdemli toplum haline getirmeyi başarmıştır. O, yeryüzünde ahlâksızlık ve kötülük adına ne varsa temizlemeyi ve insanların Allah'a teslimiyetini ve kul haklarına saygılı olmasını gerçekleştirmeyi gaye edinen bir kitaptır.⁴ Kur'ân, insanın içi ile dışı, duyguları ile ahlâkî, inancı ile ameli arasında bir uyum sağlayarak onu en doğru yola iletir ve bu uğurda gösterdiği çabayı da ibadet olarak değerlendirir.

İnsanlığı, sosyal hayatındaki olumsuz ortamdan kurtarmanın tek çaresi, Kur'ân'î ilkelerin hayata değer katmasının yolunu açmaktır. Çünkü yeryüzünde şeytanın ve şeytanlaşmış insanların kölesi olmamak için, Kur'ân'a teslim olmak gerekiyor. İlme, düşünmeye ve araştırmaya çok değer veren Kur'ân, insanın günlük hayatını, bir ibadet bilinci ve aşkı içinde yaşamasını öğretir. O, zina, haksız yere insan öldürme, yetim malına el uzatma, ölçü ve tartıda hile yapma, verilen söz ve yapılan antlaşmalara uymama, anne ve babaya saygısız davranma, komşu hukukunu gözetmeme, her türlü adaletsizlik, iftira, hırsızlık, kul hakkına saygısızlık, içki ve kumar gibi haramları kesin olarak yasaklar. Kur'ân, daha bunun gibi yüzlerce konuda

² eş-Şûrâ 42/52; el-Fâtır 35/22.

³ el-Mâide 5/8.

⁴ el-Bakara 2/193.

günlük hayatımızda karşılaştığımız hususlara yer verir ve bunların hükümlerini belirterek Allah'ın iradesi doğrultusunda yaşamamızı ister.

Kur'ân, sadece bir edebî veya kutsal metin değil, bütün bir hayatı kuşatan özgün bir hayat kitabıdır. Kur'ân, yol gösterdiği tüm insanlara, uluslara ve kuşaklara yer ve zaman sınırı tanımadan kesin olarak en doğruyu gösterir. Allah'ın yüce kitabı Kur'ân, eşsiz lafız ve manalarıyla kıyamete kadar insanlığın yolunu aydınlatmaya, onları gerçeklere çağırmaya devam etmektedir. Kur'ân, mü'minlerin iman ve fikir kaynağı, onların dünya ve ahiretteki sadık dostudur. O, içindeki ilkelerin bireysel ve toplumsal yaşamda uygulanmasını isteyen bir kitaptır. Gayesine uygun olarak okunan, anlaşılabilir ve yaşanan Kur'ân, yağın yağmurun ölü toprağı dirilttiği gibi, duyarlılıklarını yitirmiş fert ve toplumları her çağda diriltmenin, yeniden kendine getirmenin tek vesilesidir. Yeter ki insanlık ve Müslümanlar, Kur'ân mesajının diriltici ruhunu kavrasın ve onunla yüz yüze gelmeyi istesin.

2. Kur'ân'ı Yaşamak

'Kur'ân'ın yaşanması' ifadesiyle kastımız, Kur'ân okuyan kişinin inanç, ibadet, kişilik, kimlik, düşünce yapısı ve davranışlarının ilahi ilkeler ışığında şekillenmesidir. Kur'ân-ı Kerim, şayet kendisini okuyan birinin bu saydığımız özelliklerinde bir değişim ve dönüşüm meydana getirmiyorsa, o kişi Kur'ân'ı okumamış ve anlamamış demektir. Allah'ın yaşam tarzı olarak belirlediği yüce kitabı yalnızlığa itilmiş, belli alan ve zamanlarda geleneksel olarak kendisine müracaat edilen bir nesneye indirgenmiş demektir. Kur'ân'ın elimizde veya koynumuzda olması, onu öpüp başımıza basmamız ona karşı vazifemizi yerine getirdiğimizi göstermez. İnsan için gerçek ve sağlam metod, yalnız inanmak değil, aynı zamanda inançlarını tatbik etmektir. Fatıha Sûresi'nde sürekli olarak "*Bizi dosdoğru yola ilet!*" diye dua etmemiz istenirken de kast edilen, Kur'ân'ın ruhu olan bu yoldur. Mesele sadece bu duayı yapmak değil, doğru yolda olma çabasını göstermektir.⁵ Bunu gerçekleştirecek kitap da hiç şüphesiz Kur'ân'dır.

Asırlardan beri İslâm ümmetinin tevhid bilincini ve hakikatin şahitliğini gereği gibi taşıyamadığı bir gerçeklik olarak önümüzde duruyor. Müslüman kitlelerin anlayış ve bakışında bir bilinç yitimi, inanç, amel ve ahlâkî değerlerin anlamını yitirdiği bir dünyevîleşme, yaygın bir durum olarak önümüzde durmaktadır. Yeniden "öze" dönmek, yeniden "Kitaplı bir toplum" olmak, yeniden "tevhid ve adaletin şahitliği"ni gerçekleştirecek düşünsel ve sosyal bir çaba içine girmek ve yeniden bir "Kur'ân nesli" olmanın imkânlarını araştırmak, kaçınılmaz kulluk görevlerimizdir. "*Siz insanların iyiliği için meydana çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz: İyiliği yayarak, kötülüğü önlersiniz, çünkü Allah'a inanırsınız*"⁶ âyeti de bunu ifade etmektedir. Çünkü biz, ancak Kur'ân'ı yaşadığımız ve hayatımızı ona göre düzenlediğimiz zaman, gerçek anlamda Müslüman olabiliriz. Yoksa Müslümanlığımız, kupkuru bir şekil ve anlamı olmayan bir isim olmaktan öte geçemez.

Kur'ân, bütün emir ve yasaklarıyla eksiksiz yaşanmak için gönderilmiş bir kitaptır... Çünkü Kur'ân'ın ne demek istediğini anlamadan okuduk ve hala bu şekilde okumaya devam etmekteyiz. Bunun neticesinde de Kur'ân'ın bütünlüğüne aykırı olan görüşleri bile farkında olmaksızın Kur'ânî görüşlermiş gibi benimsedik. Dünya halklarına örnek ve lider olmak üzere yeryüzüne gönderilmiş bir ümmetken, Kur'ân'dan uzaklaşmamız sonucu, yeryüzündeki milletlerin peşinden sürüklenen ölü bir kitle olduk. Biz bu kitabın anlamını kavrayıp hayatımızda uygulamak yerine, onu; ölülerimize okunan bir dua ve hastalarımıza okunan bir

⁵ Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir et- Taberî, *Camii'l-beyan an te'vili ayi'l-Kur'ân*. (Kahire: 1119), 1/166

⁶ Âl-i İmrân 3/110.

şifa kitabına dönüştürdük. Müslümanların, yeniden Kur'ân'a dönmeleri ve Kur'ân'ın ışığında yeni bir hayat tarzını tekrar ortaya koymalarının zamanı gelmiş ve geçmektedir. Bunun için de Kur'ân'ı bir başucu kitabı haline getirmek ve onun buyruklarını sürekli olarak canlı ve gündemde tutmak zorundayız. Bunu yapma çabasına girdiğimiz an, hayatımızın akışı değişecek, olayların peşinden sürüklenmek yerine, onları kendi anlayışımızda yönlendirmemiz mümkün olacaktır.

2.1. Vahye Kuvvetle Sarılmak

İslâm'ı yaşama konusunda, Kur'ân'ın hükümleri, Resûlullah'ın güzel örnekliği ve seçkin sahabilerin davranışları da bulunmasına rağmen, ne oldu da *İslâm dünyası* zillet, gerilik ve tahakküm altında bulunmaktan hiç kurtulamamaktadır? Bunun tek izahı, Kur'ân'la ilişki biçimimizde bir sorun olduğudur. Yani onu anlama ve yaşama konusunda bir problemin olduğudur. Bununla ilgili olarak önce Kur'ân'ın yaşanması konusundaki âyetleri ele alacak daha sonra da Hz. Peygamber (s.a.v.) ve ashabının yaklaşımına yer vereceğiz. Kur'ân'a göre hiç kimse, şu veya bu dine sadece inandığını iddia etmekle veya herhangi bir ırka, sınıfa, cemaate mensup olmakla kurtuluşa erdiğini öne sürme hakkına sahip olamaz.⁷ Çünkü Allah katında özel ve ayrıcalıklı bir sınıf veya toplum yoktur. Cennete girebilmenin tek yolu, Allah'a ve âhiret gününe gereğince inanmak, O'nun gönderdiği emir ve yasaklara riâyet etmek ve ilâhî prensiplerin öngördüğü biçimde yararlı ve güzel davranışlar sergilemektir: "*Bir zamanlar (Tevarat'ı uygulayacağımıza dair) sizden söz almış, sonra bu ahdi bozduğunuz için Tur Dağı'nı üzerinize kaldırarak demiştik ki: «Size verdiğimiz Kitaba kuvvetle sarılın ve muhtevasını iyi inceleyip ders alın ki kötü akıbetten korunasınız».*"⁸ Allah, Yahudilerden şunu istemektedir: Size bahsettiğim bu kitapla ilişkilerinizi çok sıkı tutun, onun emir ve yasaklarına saygı göstererek uygulayın.⁹ Kitapta yer alan temel hayat prensiplerini, emir ve yasakları sürekli aklınızda ve gündeminizde tutun. Ancak bu şekilde yeryüzünde adalet, barış ve huzuru sağlayarak kötülüklerden sakınıp korunabilir ve böylece âhirette de ebedî saadete nail olursunuz. Çünkü inanç meselesi, ciddiyetsizlik, alaycılık, umursamazlık ve yarım-yamalak teslimiyet kabul etmez. O, Yüce Allah ile mü'minler arasında imzalanan kesin bir sözleşmedir. Oysa onlar, kendilerine indirilen ilahi kitaba göre hayatlarını tanzim etmeleri gerekirken; onu bir tarafa attılar ve ona uymadılar. Bu itibarla Allah'la yapılan sözleşme, son derece ciddi ve gerçektir. Bu sözleşmenin ağır yükümlülükleri vardır. Buna göre, insanın ciddi, kararlı, yükümlülüklerinin bilincine varmış, tüm gücünü ve azmini bu yükümlülükleri yerine getirmeye kesin biçimde sarılması gerekir. Bu yükümlülük altına giren kimsenin, rahat, sorumsuz ve başıboş yaşaması düşünülemez. Demek ki, bu ilahî sözleşmeye kuvvetle sarılmak gerektiği gibi onun içeriğini hatırd tutmak, mahiyetinin bilincine varmak ve buna göre yaşamak da zorunludur.¹⁰ Ancak o zaman Allah'a verdiğimiz bu taahhüt, gelip-geçici bir duygusal tezahür, bir heyecan ve güç gösterisi olmaktan kurtarılabilir. Çünkü bu ilâhî taahhüt, başlı başına bir hayat tarzıdır. Allah'a verdiğimiz bu söz, kavram ve bilinç olarak kalbde yerleşen, pratik bir düzen olarak hayatta yerini alan, edep ve ahlâk kuralı olarak davranışlara yansıyan, takvaya, yüce Allah'ın gözetimi karşısında duyarlı olmaya ve ahiret endişesini hissettirmeye götürmelidir.¹¹

Mü'minler, Kur'ân'ı devamlı bir hatırlatıcı, bir rehber olarak ellerinde ve gönüllerinde tutmalı, herhangi bir hususta iş yapacakları zaman, onun açıkça veya dolaylı yoldan

⁷ en-Nisa 4/123

⁸ el-Bakara 2/63.

⁹ Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, (Beyrut: Daru İhyai't-Turas, 1423), 1/112

¹⁰ et- Taberî, *Camiu'l-beyan an te'vili ayi'l-Kur'ân*. 2/160

¹¹ Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l-Kur'an*, (Kahire: Daru's-Şuruk, 1972), 1/76

bildirdiklerine müracaat ederek hareket etmelidirler: “Rabbinizden size indirilen vahye/Kur’ân’a uyun. Onu bırakıp başka dostlara uymayın...”.¹² Bu âyetlerde, Müslümanların, Allah’ın dışında bir kısım insanları veya başka varlıkları tanrı yerine koyarak rehber edinip onların peşine düşmemeleri; sadece Allah’ın kitabına tâbi olmaları emredilmektedir. Buna göre her hangi bir şahsın Kur’ân’a aykırı görüşlerine uyarak, onları Kur’ânî buyruk ve öğretilerle eşdeğer tutarak, hukukî veya dinî bir geçerlik atfetmek dince kabul edilemez.¹³ Mü’minlerin gerçek velîsi yani onları seven, yardım ve himaye eden, indirdiği kitapla yollarını aydınlatan hakiki dostları Allah’tır. Şu halde mü’minler de O’nu dost ve yardımcı bilip O’nun peygamberini önder, kitabını rehber edinip o kitaba uymalı, din konusunda O’nun hükümlerine aykırı görüş ve inanç sahiplerine itaat etmemelidirler.¹⁴ Onlara uyup uymama konusunda öncelikle Allah’tan indirilmiş olan bu Kitab’a uymayı ölçü edinmelidirler. Kitab’a aykırı olan hususlarda gizli veya açıkça hiç kimseye uymamalıdır.¹⁵ “Allah’ın kendisine kitap, hüküm ve nübüvvet verdiği hiçbir insanın kalkıp da halka: “Allah’ın yanı sıra bana da kul olun” deme yetkisi yoktur. Fakat o insanlara: “Öğretmekte ve okuyup okutmakta olduğunuz kitap sayesinde ilim ve ihlâsla kulluk edenler olun! der”.¹⁶ Bu âyet, melek, peygamber, velî, şeyh, rahip, haham, kâhin, cin, şeytan vb. varlıkları rab yerine koyarak bel bağlamayı, onların kâinata tasarrufta bulunduğu inanmayı yani, onlara ilahî veya yarı ilahî vasıflar vererek kutsallaştırmayı kesin bir dille reddetmektedir.¹⁷ Allah, “Biz insana şah damarından daha yakınız”¹⁸ buyurarak O’nun dışındaki varlıklara kutsallık atfederek, onlarda olağanüstü nitelikler vehmederek bel bağlamanın yanlışlığını açık bir dille bildirmektedir.

Konuyla ilgili başka bir âyette ise şöyle denilmektedir: “Yahudiler hahamlarını, Hıristiyanlar rahiplerini ve Meryem’in oğlu Mesih’i Allah’tan başka Rab edindiler. Hâlbuki onlara bir tek ilâha ibadet etmeleri emrolunmuştu. Ondan başka ilâh yoktur. O, onların ortak koştukları şirkten münezzehtir”¹⁹. Bu âyetin nazil olmasından kısa bir süre önce Hıristiyanlıktan İslâm’a giren Adıyy b. Hatem, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) bu âyeti okuduğunu işitince: “Ya Resûlallah, biz (âyette sözü edilen o rahiplerin ve din adamlarının önünde hiçbir zaman secdeye kapanmadık ve) onlara ibadet etmedik ki (O halde, bu âyet ne anlatmak istiyor?). Bunun üzerine, Hz. Peygamber (s.a.v.) ona şöyle sorar: Peki, onlar size helâl bir şeyi haram, haram bir şeyi helal kıldıkları zaman siz de onların sözlerine uymaz mıydınız? Adıyy: Evet, uyardık, diye cevap verir. Hz. Peygamber (s.a.v.) de: İşte bu, onlara ibadet etmektir”²⁰ buyurdu. Bu âyette konu edilen “Rab edinme” ifadesi, Yahudilerin ve Hıristiyanların din âlimlerine doğrudan doğruya taptıklarını değil, Allah’ın tasarruf ve otoritesinin onlarda da olduğuna inanmalarınıdır. Yani “Allah’ın emrine, hakkın hükmüne değil, onların hükümlerine, onların iradelerine tabi oldular. Allah’ın emirlerini bırakıp, açıkça Allah’ın emirlerine ters düşen keyfî arzularına itaat ettiler. Allah’ın haram kıldığı şeyleri onların emriyle helâl saydılar. Allah’ın "yapmayın" dediği şeyleri yaptılar, "yapın" dediklerini de yapmadılar. Allah’ın emir ve yasaklarını değil de onların emir ve yasaklarını dinlediler. Onlara, Allah’ın emirlerini uygulayan, O’nun dininin hükümlerini anlayıp anlatan kimseler gözüyle değil de, dinde sanki Allah gibi hükümler vermeye ve kurallar koymaya yetkili kişilermiş gibi baktılar. Onların iradelerine heva ve heveslerine uydular. Allah’ın kitabında, din bilginlerinin sözlerine

¹² el-A’râf 7/3-6.

¹³ Muhammed Esed, *Kur’an Mesajı (Meal-Tefsir)*, çev., Cahit Koytak-Ahmet Ertürk, (İstanbul: İşaret Yay., 1996), 1/270

¹⁴ Hayrettin Karaman ve Arkadaşları, *Kur’an Yolu Tefsiri*, (Ankara, TDV Yay., 2006), 2/500

¹⁵ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, (İstanbul: Eser Kitabevi, 1971), 3/2122-2123

¹⁶ Âl-i İmrân 3/79.

¹⁷ Hayrettin Karaman ve Arkadaşları, *Kur’an Yolu Tefsiri*, 1/ 613-617

¹⁸ Kâf 50/16.

¹⁹ et-Tevbe 9/31.

²⁰ et-Taberî, *Camii’l-beyan an te’vili ayi’l-Kur’ân*. 14/210

aykırı olan âyetler bulmalarına rağmen kitabın hükmünü bırakırlar da o bilginlerin sözlerini tutarlar. Demek ki herhangi birini rab edinmiş olmak için bizzat ona "rab" adını vermek şart değildir. Allah'ın emrine uygun olup olmadığını hesaba katmayarak, onun emrine uymak ve özellikle de dinin hükümlerine ait olan hususlarda, onu kural koymaya yetkili sanıp ne söylerse, ne emrederse doğru farzetmek, onun emirlerini taparcasına yerine getirmek, onu rab edinmek ve ona tapmak demektir. Burada sözü edilen şey, Allah için itaat ve teslimiyet değil, Allah'ın emrine aykırı olan itaattir. Bilginlerin, Allah'ın emrine aykırı olduğu açık olan hatalarına bile itaatı caiz görmek, Allah bu konuda ne buyuruyor, diye düşünmeden, Allah'ın emrine uymak gerektiğini hesaba katmadan, onlara itaat şirk ve küfürdür. Çünkü birilerine aşırı bir saygıyla bağlanıp onları hatasız kabul ederek yüceltmek, düşünmeden, araştırmadan onların her söylediklerini Allah'ın dediği gibi kabul etmek, onları "rab" edinerek tapınmaktan başka bir şey değildir."²¹

İnsanın, sürekli bir korku ve hesaba çekilmeyi asla dikkatten kaçırmayacak şekilde yaşaması için, şu bir tek âyet bile yeterlidir: "Kullarım Ben'i senden soracak olurlarsa, bilsinler ki Ben pek yakınum. Bana dua edenin duasına icabet ederim. Öyleyse onlar da dâvetime icabet ve Bana hakkıyla inanıp tasdik etsinler ki doğru yolda yürüyerek selâmete ersinler."²² Bu âyet, Allah'ın kullarına her zaman yakın olduğunu ifade ederek onlara, şuurlu ve canlı bir ibadetin yollarını açmaktadır. Hem insanlarla ve hem de Allah ile ilişkide doğru yolu bulmak için, bağlantıları doğru kurmaya ihtiyaç vardır. Müslüman olmanın gereği, Allah'ı tanımak, O'nunla ibadet yoluyla ve ibadet şuuruyla ilişki kurmaktır. Kur'ân'a aykırı saplantılardan kurtulmanın çaresi, insanlara ilâhî kitabı öğreterek ve derinlemesine inceleyip dersler yaparak Yüce Rabb'in eğitimiyle olgunlaşmak ve kendini sadece O'na adayan kullar olmaktır. Kitab'ı bilmenin, ona saygı duymanın ve onu tetkik etmenin gereği budur. Zira "kulluk", kulların ve bütün evrenin yaratıcısı olan, varlığı ve gücü başka hiçbir varlığa muhtaç olmayan, yüce Allah'a içtenlikle boyun eğmektir. İnsan gerçek değerine sadece böyle bir kullukla erişebilir.²³

Kur'ân, düşünmeden cahil insanları taklit eden, hurafeler içinde yüzenlerin körler olduğunu, Hak'tan gelen ilme yani vahye tabi olanların ise, görenler olduğunu bildirmektedir. Allah'ın mesajlarına karşı kör ve sağır olanlar, vahiy aracılığıyla manevî bir görüş zenginliğine ve yol gösterici rehberliğe ulaşanlar gibi iyi ve düzgün bir hayat kuramazlar: "De ki: Ben size, Allah'ın hazineleri yanındadır, demiyorum. Gaybı da bilmem. Size ben meleğim de demiyorum. Ben sadece bana vahyolunana uyuyorum. De ki: Körle, gören bir olur mu? Düşünmüyor musunuz?"²⁴ Bu âyet, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bile her hangi bir şekilde aşırı kutsallaştırılarak, ilahlaştırılmasını önlemeyi ve o'nun kendisinden önceki bütün peygamberler gibi yalnızca bir insan, Allah'ın mesajını insanlığa iletme için seçtiği bir kul olduğunu açıklığa kavuşturmaktadır.

Kur'an'da Hz. Yahyâ'ya bir kitap indirildiğine dair herhangi bir bilgi yoktur. Ancak Hz. Yahyâ, Hz. Mûsâ'ya indirilmiş olan Tevrat'ı iyi anlayıp onunla amel etmesi emredilmiştir: "Ey Yahyâ! İlahî kitaba sımsıkı sarıl! Diye emir verdik."²⁵ Bu âyetteki ilahî emir, kitabın hem lafzına, hem de manasına tabi olup onun hükümleriyle ciddiyetle, gayretle ve sürekli amel etmekle emrolunmuştur.²⁶ Bu emir, Hz. Yahya'nın şahsında ilahî kitabı kabul eden bütün Müslümanlara da yöneliktir. Kur'ân'ı anlamadan yaşamak veya yaşamaksızın okumak, her ikisi de ona karşı

²¹ Elmalılı, *Hak Dini*, IV/2511-2515.

²² el-Bakara 2/186.

²³ Hayrettin Karaman ve Arkadaşları, *Kur'an Yolu Tefsiri*, 1/613-617

²⁴ el-En'âm 6/50.

²⁵ Meryem 19/12.

²⁶ Ebu'l-Hasan el-Maverdi, *en-Nuket ve'l-Uyûn Tefsiri'l-Maverdî*, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, ts), 1/21

saygısızlıktır. Bu yüzden Kur'ân'ın, mutlaka anlaşılacak ve yaşanacak biçimde okunması gereklidir. Zaten Kur'ân da bunu birçok âyetinde bizlerden istemektedir: *"Biz sana feyizli ve bereketli bir kitap indirdik ki insanlar onun âyetlerini iyice düşünsünler ve akli yerinde olanlar ders ve ibret alsınlar"*.²⁷ Bu âyet, Kur'ân'ın üzerinde iyice düşünmeyi, ibret almayı ve ifade ettiği hükümlerin hayatta tatbik edilmesini emretmektedir.²⁸ Kur'ân'a tam olarak uymanın ve onun gösterdiği yoldan gidebilmenin en önemli şartı, onu doğru okuyup, ruhunu ve özünü kavrayarak yaşamaktır. İmam Kurtubî, "Bu âyet, Kur'ân'ın manasını anlamaya çalışmanın farz olduğuna, yine Kur'ân'ı tane tane okumanın, süratli bir şekilde okumaktan daha faziletli olduğuna delildir" demektedir. Çünkü süratli bir şekilde okunduğunda âyetlerde ne anlatıldığını anlamak mümkün olmaz" demektedir. Tabi'undan Hasan-ı Basrî, bu âyette geçen "Kur'ân'ı tedebbür etmeyi, yaşayarak ona tabi olmak" olarak açıklamıştır.²⁹

Allah'ın kitabını dünya hayatında rehber edinmeyenler, onun uygulanmasını hayata taşımayan ve böylece mübarek kitaptan uzaklaşanlar, Kıyamet günü feryad edeceklerdir. Bunlar pişmanlıklarını hem sözlü olarak hem de beden diliyle göstereceklerdir. Resûlullah da (s.a.v.) ümmetinin Kur'ân'dan uzaklaşmalarını, onunla olan bağlarını koparmalarını ve ona gerekli ilgiyi göstermemelerini Cenab-ı Hakk'a şikâyet edecektir. Aslında Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu şekilde şikâyetini Allah'a arz etmesi, ümmeti hakkında ciddi bir tehdittir. Çünkü peygamberler, kavimlerini Allah'a şikâyet ettikleri zaman haklarında azap çabuklaştırılmış olur. Kur'ân bu sahneyi şu ifadelerle tasvir etmektedir: *"O gün haksızlığı kendisine hayat tarzı edinerek zâlim olan kişi, parmaklarını ısırır. Eyvah! der, keşke o peygamberle birlikte yol tutsaydım. Eyvah! Keşke falanı dost edinmeseydim! Vallahi bana gelen öğütten (Kur'ân'dan) beni o uzaklaştırdı. Zaten şeytan, insanı (uçuruma sürükleyip sonra da) yüzüstü, yalnız bırakır. O gün Hz. Peygamber (s.a.v.), ya Rabbî, halkım bu Kur'ân'ı terk edip ondan uzaklaştı! der"*.³⁰ Ayetin orijinal ifadesinde yer alan ve "terk ettiler" diye meal verilen "mehcur" kelimesi, temelde iki anlama gelmektedir: Birincisi, Kur'ân'a iman etmemek, ondan etkilenmemek, uyarılarına kulak vermemek, onunla amel etmemek ve hakkında saçma sapan konuşup, "önceki toplumların uydurma masalları" veya "sihir" gibi benzetmelerle Kur'ân'ı aşağılamaktır. Bunlar, Kur'ânî hüküm, ahlâkî değer yargıları ve yüce erdemleri, dünyevî istek ve tutkularına aykırı buldukları için onu zamanın değişen şartları karşısında "geçerliğini yitirmiş" bir öğreti olarak görenlerdir. İkincisi ise, Kur'ân'a iman ettiklerini söyleyenlerin halidir. Bunları da iki kısım olarak değerlendirmek mümkündür: Birinci grup, Kur'ân'ın her bakımdan "tutarlı ve her çağda geçerli" olduğuna gerçekten bütün samimiyetleriyle inanan ve bunları yaşama azminde olanlardır. İkinci grup ise, ismen Müslüman olan fakat gerçekte Kur'ânî mesajla olan bağını bütünüyle koparmış, onu hayat rehberi olarak kabul etmeyenlerdir. Buna göre âyette yer alan "benim kavmim" ya da "benim gönderildiğim toplum" ifadesi, son peygamberin ümmetinin hepsini değil, inkârcılarla görünüşte iman edenleri kapsamaktadır diyebiliriz.

Kanaatimizce asıl üzerinde durulması gereken husus, Kur'ân'ın Allah kelamı olduğunu kabul ettikleri halde, onu hayatlarının rehberi yapmayan, ona uygun davranış sergilemeyenlerdir. Bunun birçok nedeni vardır. O nedenlerden biri, Müslüman kitlelerin Kur'ân ve sahih sünnetten beslenmek yerine, bunların dışında oluşturulan birçok kaynak, kişi, kurum ve sistemi önceleyip, dinin asıllarını unutmalarıdır. Asr-ı saadet'ten kısa bir süre sonra maalesef hayatî meseleler, Müslümanların ilgi alanının dışına çıktı. Temel konulardan ziyade,

²⁷ Sâd 38/29

²⁸ Ahmed Mustafa el- Merağî, *Tefsiru'l-Merağî*, (Mısır: Şirketu Mektebe, 1953), 23/116

²⁹ Kurtubî, *el-Cami'*, XV/192.

³⁰ el-Furkân 25/27-30.

teferruat konularla daha çok ilgilenildi. Allah'a ve Kur'ân'a inandığını söylediği halde O'nun kitabının emirlerine karşı çıkanlar türedi. Kur'ân, on dört asrı aşkın bir süre önce insanlığa gönderildi; ama Müslüman olduğuna söyleyenler, onu hâlâ istenen ölçüde hayat rehberi edinemediler. Keşke, Müslümanım diyenler, Kur'ân'a karşı sevgi ve saygılarını gösterirken, dünya ve ahiretin mutluluk kaynağı olan şu ilâhî hakikatlere de gerçekten sahip çıksalardı... Kur'ân'a değer vermemenin, onu terk etmenin farklı türleri vardır: a. Ona iman etmemek, hakkıyla anlayıp kulak vermemek. b. Her ne kadar telaffuz etse bile onun helal ve haramlarına riâyet etmemek ve onunla amel etmeyi terk etmek. c. Dinin asıl ve tali konularında onun hükümlerini ve onunla muhakeme olunmayı kabul etmemek. d. Onun üzerinde çok yönlü düşünme ve anlamayı ve Allah'ın muradının ne olduğunu terk etmek. e. Küfür, şirk, nifak, riya, kibir, emanete riâyet etmeme ve yalan gibi bütün kalbî hastalıkları, Kur'ân'ın şifa olan değerleriyle tedavi etmemek.³¹

Kur'ân'ın hakikatlerini inkâr, bazen doğrudan doğruya onu benimsememek, bazen hafife alıp değer vermemek ve bazen de dünyevi menfaatleri temin etmek veya elden kaçırmamak için inkârcılara yağcılık etmekle de olur: *"Şimdi siz, bu sözü mü hürmetsizlik ve inkâr ederek küçümsüyorsunuz? Ve Allah'ın verdiği rızka O'nu inkâr ederek mi şükrediyorsunuz?"*³² Siz, böyle bir kitabın sözlerini nasıl ciddiye almazsınız? Dünyanız ve ahiretiniz adına, sizin için bir nimet olan bu Kitap'tan hisseniz, onu kabul etmemek mi olmalıydı? Kur'ân'dan istifade edeceğiniz yerde, rızkınızı, manevi gıdanızı onu inkâr etmekten ibaret mi görüyorsunuz? Çünkü ondan istifade edecek yerde ona hürmetsizlik etmek ve küçümseyerek değersizleştirmeye çalışmak, ondan elde edilecek nasibi, küfür ve nankörlükten ibaret kılmaktır. Bu ne kötü bir kazanç, ne fena bir rızıktır!

2.2. Vahyin İlkeleriyle Amel Etmek

Bizim Kur'ân'la olan ilişkimiz, onu anlama ve uygulama hedefine dönüşmeden sadece okuma ve sevap umma basamağında kaldı. Kimimiz onun yerine, başka eserleri temel başucu kitabı hâline getirdi. Kimimiz onu, üzerinde akademik çalışmalar yaparak, ilmî kariyer elde etmeye yarayan bir malzemeden ibaret gördü. Kimimiz çocuklarına namaz surelerinin lafzını ezberletmeyi yeterli buldu. Kimimiz de Kur'ân'ı okuma ve ezberlemekle şöhret, itibar ve maddî kazanç kapısı olarak gördü. Şu hadis anlattıklarımızı özetler mahiyettedir: *"Öyle bir zaman gelecek ki Kur'ân'ı anlayanlar az, okuyanlar çok olacak, Kur'ân'ın harflerini ezberleyecekler ancak hükümlerini/sınırlarını ihmal edecekler."*³³ Allah'ın sözü olan Kur'ân'ın bir köşeye atılması, yalnızlığa terk edilmesi, sadece duvarların süsü yapılması ve ölümlerin arkasından okunması olacak şey midir? Kur'ân hakkında bu inanç ve tasavvurlarda olmak, ona karşı başlı başına bir cefadır. Hâlbuki o, ölümlerden önce diriler için kurtuluş vesilesidir. Onda ferdî, ailevi ve toplumsal hastalıklarımızın çareleri vardır.

Kur'ân, yegâne hayat ölçüsü ve mutlak hakikat olarak kendisine alternatif bir kitap kabul etmemektedir: *"Yoksa size mahsus bir kitap var da onda şu dersi mi okuyorsunuz. Onda, "Seçip beğendiğiniz her şey mutlaka sizindir" (diye mi yazıldı?)"*³⁴. Yüce Allah, Kur'ân'a değer vermeyip farklı saplantılar içinde bulunarak başka kitaplara rağbet edenleri, şiddetle kınamaktadır. Buradan hareketle, Kur'ân dışı hiçbir kitap okunamaz yargısına varmak elbette mümkün değildir. Bu ifadelerdeki amaç, hiçbir kitabın Kur'ân seviyesine çıkarılmaması veya onun

³¹ İbn Kayyim el-Cevziyye, *el-Fevâid* (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1393), 81.

³² el-Vâkıa 56/81-82.

³³ Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Kahire: el-Metbeatu's-Selefiyye, 1375), 205.

³⁴ el-Kalem 68/37-38.

üstünde tutulmaması ve ondan daha fazla rağbet edilerek okunmamasıdır. Yoksa hakikati ifade eden bütün bilgi ve kitaplar değerlidir. Hiç birinden uzak kalmak mümkün değildir. Çünkü Kur'ân, hakikate ulaşmayı hedefleyen beşerî bilgi kaynaklarına da çokça yer verir.³⁵

Vahiyden uzak kalmak veya ondan yüz çevirmek, hiç şüphesiz gaflette kalmayı tercih etmektir.³⁶ Müslüman olmanın vazgeçilmez şartı, ilim, iman ve amel birlikteliğinin oluşturduğu güzel ahlâk ve güvenilir kişiliktir. Hz. Peygamber'in (s.a.v) terbiyesiyle yetişen ilk nesil, bu konuda çok güzel örneklikler oluşturmuşlardır. Fakat daha sonra gelenler, öncekiler gibi başarılı olamadılar. Bu durumda nerede yanlışlık yaptık diye kendimizi hesaba çekmemiz gerekmez mi? Bunun için Kur'ân'ın, özellikle inananlardan isteği, alternatif kitaplar üreterek onu gölgelememeleridir. Kur'ân'ın bu isteği, onu indiriliş maksadına uygun olarak sürekli okuduğumuz, üzerinde düşündüğümüz ve uyguladığımız bir kitap olarak ele almaktan geçer. Yüzlerce gruba ayrılan ümmet, Kur'ân'ı müzakere ve ders kitabı yapmayı, her grup kendi önderinin kitaplarını Kur'ân'ın önüne geçirince, dinde ve kitap anlayışında farklılıklar ortaya çıktı.³⁷ Hâlbuki işlerimiz ne kadar yoğun ve şartlar ne kadar ağır olursa olsun, Kur'ân'dan ve eğitiminden uzak kalamayız, onu hayatımızın dışında tutamayız. Her gün başka kitaplara ayırdığımız zaman kadar Kur'ân'la da meşgul olmak onun hakkı değil mi? Biz onu sadece kutsal zaman ve mekânlarda mı hatırlayacağız? En azından diğer kitaplara ilgi ve merak duyduğumuz kadar Kur'ân'ı mütalaa ve müzakere etmemiz gerekmez mi?

Rabbimiz, insanlığı özellikle de Müslümanların Kur'ân karşısındaki duyarsızlığına şu uyarıyla dikkatleri çekmektedir: *"O (Muhammed), Kendindeki gayb bilgisini kimseden saklamaz. Bu Kur'ân, (bir şair veya kâhin sözü olmadığı gibi) Allah'ın rahmet kapısından kovulmuş şeytanın sözü de değildir. O halde siz (Kur'ân'dan yüz çevirip de) nereye gidiyorsunuz? O Kur'ân, bütün âlemlere bir öğüttür, bir uyarıdır. Bilhassa içinizden doğru yolu bulup, onda yürümek isteyen herkes için"*³⁸. Zaten Kur'ân'ı dikkatlice gözden geçirince siz de göreceksiniz ki, insanlığı en güzel yola ileten bu muhteşem âyetler, Allah'ın rahmetinden kovulan bir insan veya cin şeytanının sözü olamaz. En yüce ahlâkî erdemleri hayatta hâkim kılmayı öğütleyen şu Kur'ân'da şeytansı olan ne gördünüz ki, *"O bir şeytan sözüdür"* dersiniz? Araplar şiir ve belâğatta (edebî ve etkili söz söyleme sanatında) çok ilerlemişlerdi. Buna rağmen Kur'ân'ın edebî gücü karşısında en büyük ediplerinin sözleri bile sönük kalıyordu. Çünkü Kur'ân'ın üslubu taklit edilemiyordu. Onlar şunu anlamışlardı: O, insanın gücünü aşan bir kelamdı. Bu kelamın Allah'a ait olduğunu inkâr edince tek çareleri onu üstün güçlere sahip olduğunu zannettikleri şeytanlara nispet etmektir. Bu yüzden Kur'ân'a sihir, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) de sihirbaz, mecnun (cinlenmiş) diyorlardı. Oysa şeytan, istikameti değil sapkınlığı, iyiliği değil kötülüğü, hayâyı değil edepsizliği telkin eder. Kur'ân ise doğruluğu, iyiliği, güzelliği emreder ve insanı en doğru yola hidâyet eder. Öyleyse, bütün bu gerçeklere vicdanlarınız şahitlik edip dururken, Kıyamet de gittikçe yaklaşırken, vahyin aydınlık yolunu terk edip de hangi görüş ve düşüncelere kapılıyor, nereye gidiyorsunuz? Bu Kur'ân ancak, tüm insanlık için adeta kulaklara küpe olması gereken bir öğüt ve zalimlerin uğrayacağı feci akıbeti haber veren ilahî bir uyarıdır. Hakk'ı bulmak için her şeyden önce kişinin düşünce ve gayretini hakka ve hayrı kazanmaya yönlendirmesi farzdır. Kur'ân, insanlığı tevhide çağırırken, onlar ise şirki tercih ediyorlar. Rabbimiz ise tüm insanlığa seslenerek, bu Kur'ân'dan, onu hayat rehberi edinmekten, gereklerini yerine getirmekten nasıl olur da uzaklaşırsınız diye sormakta ve ikaz etmektedir.

³⁵ Musa Bilgiz, *Kur'ân'da Bilgi* (İstanbul: İnsan Yay., 2013), 66-132.

³⁶ Yâsin 36/6.

³⁷ el-En'âm 6/159.

³⁸ et-Tekvîr 81/24-28.

Allah, ilahî hükümleri bildikleri halde bunlarla amel etmeyenleri, kitap yüklü eşeklere benzeterek kınamaktadır: *“Tevrat’ı uygulama ve bütün insanlığa ulaştırma görevi omuzlarına yüklendiği hâlde, onun yol göstericiliğinden faydalanmayan, öğretilerine uygun yaşamayan, böylece üstlendikleri sorumluluğu gereği gibi yerine getirmeyenlerin durumu, tıpkı ciltler dolusu kitaplar taşıyan, fakat ne büyük bir hazine taşıdığıının farkında bile olmayan eşeğin hâli gibidir. Evet, gerek sözleriyle, gerek davranışlarıyla Allah’ın âyetlerini inkâr eden bir toplumun durumu ne kötüdür! Hiç kuşkusuz Allah, böyle zâlim bir toplumu asla doğru yola iletmez”*.³⁹ Yahudiler, kendilerine indirilen ilahî kelâmın lafız ve anlamını tahrif ettiler. Onlar, ilahî mesajdan gerçek bir manevî fayda elde etmekten ve onun öğretilerine uygun şekilde yaşamaktan uzaklaştılar. Onların hayat tarzları, Kitab’ın söylediklerine uymadı. Eşek nasıl taşıdığı kitaplardan yararlanmazsa, sırtında büyük ve değerli bir hazinenin bulunduğunu bilmezse, onlar da sorumlu oldukları Kitab’tan yararlanmadılar. Bu âyette, sadece Yahudiler kınanmamaktadır. İlimiyle amel etmeyen, benzer tutumu benimseyen bütün ilâhî dinlerin mensuplarına yöneltilmiş bir eleştiri ve uyarı vardır.⁴⁰ Bu konuda özellikle de âlimlere çok büyük bir sorumluluk yüklenmiştir. Çünkü Kitap emanetinin taşınması, onu anlayıp kavramakla başlar, vicdanda ve günlük hayatta hedeflerini gerçekleştirmekle sürer. Kendilerine hakkın delilleri gösterildiği halde onlara inanmayıp da tasdik yerine inkâr eden zâlimlerin, doğru yolu bulmaları, hedeflerine ulaşmaları mümkün değildir. Bu tür insanlar oldukça çoktur! Çünkü mesele, taşınan ve okunan kitaplar meselesi değil, bu kitaplardakini güzelce anlama ve yaşama kararlılığını göstermektir. Kur’ân’ı anlamadan okursak ve yaşamadan inandığımızı söylersek, Ehl-i Kitab’ın durumuna düşer, sonuçta birtakım kuruntularımızı da din zannederiz. Onların akıbetine uğramamak için Rabbimizin Kitabı’nı iyi tanımalı ve onun canlı şahitleri olmalıyız. Kitabı taşımak, onun hamalı olmak değil, onunla amel etmektir.

Dünyada bir buçuk milyardan fazla Müslüman yaşamaktadır. Kur’ân, çok telaffuz edildiği halde İslâm toplumlarında ahlâkî değerlerden uzaklaşma halinin gözlenmesi oldukça dikkat çekicidir. O halde öncelikle bu problemin nedenini düşünmek gerekir. Bu neden, Kur’ân’a gerçek anlamda iman etmeme ve onu yaşamamadır. Kur’ân’da, *“amelce en çok zarar edenler; iyi iş yaptıklarını sandıkları halde dünya hayatındaki bütün çabaları boşa gidenlerdir”*⁴¹ buyrulması da bu gerçeği belirtmektedir. Ayrıca *“inandıkları halde, iyi ve doğru eylemler ortaya koymayanlar”* şiddetle kınanmaktadır. Çünkü salih ameller işlemeye yol açmayan iman, hiç iman sahibi olmamakla eş değerdir.⁴² Dolayısıyla İslâm ölçüsüne göre iyi işler yapmak, imanın göstergesi niteliğindedir.

İbn Mesud’un şu sözleri de Kur’ân’ı yaşamanın önemini vurgulamaktadır: *“... Kur’ân hafızının, Kur’ân’ın ahkâmını bilmesi gerekir. Böylece Allah’ın ne murad ettiğini ve kendisine neyi emrettiğini anlar; okuduğundan yararlanır ve onunla amel eder. Hafızların, Kur’ân’ın emir ve hükümlerini ezbere okuyup neyi okuduğunu anlamaması ne çirkindir! Anlamadığıyla nasıl amel edebilir? Okuduklarından ne kastedildiği kendisine sorulduğunda cevap verememesi ne kötü bir durumdur! Böyle biri, kitap yüklenmiş merkepten farksızdır...”*⁴³

Hesap günü, bütün peygamberlere ilahî mesajı iletme sonucunda toplumlarından nasıl bir karşılık gördükleri sorulacaktır.⁴⁴ Onlara tâbi olduklarını itiraf edenler, kendilerine tebliğ edilen

³⁹ el-Cum’a 62/5.

⁴⁰ Elmalılı, 7/4957-4958

⁴¹ el-Kehf 18/104

⁴² el-En’âm 6/158

⁴³ Kurtubî, *el-Cami’*, I/21.

⁴⁴ el-Mâide 5/109.

vahyi, manevî ve sosyal planda esas alıp almadıklarından hesaba çekileceklerdir: Böylece peygamberin izleyicilerine vaad edilen “üstünlük”, onların sadece inandıklarını söylemelerine değil, yaşantılarına bağlı olacaktır.⁴⁵ Bütün bu âyetler, bize dünyada sorumlu olduğumuz ve ahirette kendisinden sorguya çekileceğimiz bir kitapla muhatap olduğumuzu şüphesiz haber veriyor. Kur’ân’ı anlamak ve içindekileri yaşamak için gereken gayreti göstermeyenler, okudukları Kur’ân’dan beklenen hayrı göremezler. Müslümanların ilk nesli, dünyanın karşısına bu Kur’ân’la çıkmış, bununla tanınmışlardı. Kur’ân’a sıkı sıkıya sarıldıkları sürece uzun zaman dünyaya hükmetmişlerdi. Fakat sonraki devirlerde yaşayanlar, bu Kur’ân’dan uzaklaşınca yeryüzü milletleri onları tanımaz oldu ve üstelik onları küçümsedi. Daha önce kafilenin önünde giden önderler konumundayken şimdi kafilenin en gerisine düştüler. Çünkü Kur’ân’ı yaşama ve temsil etme, hiç kuşkusuz ağır bir sorumluluktur. Yüce Allah, dininin taşıyıcıları, insanlık kafilesinin öncülere olarak seçtiği bir ümmeti, emanetin gereğini yerine getirip getirmediği konusunda hesaba çekecektir.

İnsan, Kur’ân’ı anlayarak okuduğu, inanarak ve davranışlarına yansıtarak ona uyum sağladığı zaman, onun hayrını görür ve gerçek Müslüman olur: *“Hz. Muhammed’e iman eden, onu destekleyen, ona yardımcı olan ve onunla beraber indirilen nûra tâbi olanlar var ya, işte felaha erenler onlardır”*.⁴⁶ *“Kitaba sımsıkı sarılanlara ve namazı dosdoğru kılanlara gelince, biz iyiliğe çalışanların mükâfatını zayi etmeyiz”*.⁴⁷ *“Mü’minler sadece “İman ettik” demeleri sebebiyle kendi hallerine bırakılacaklarını, imtihana tâbi tutulmayacaklarını mı zannettiler? Biz elbette kendilerinden önce yaşamış olanları denedik. Allah elbette şimdiki mü’minleri de imtihan edip iman iddiasında sadık olanlarla, samimiyetsiz olanları elbette bilecektir”*.⁴⁸ Bu âyetlerde de şunu görmekteyiz: İman, sadece dille söylenen bir söz, üstünkörü geçilecek kuru bir iddia değildir. İman, birtakım yükümlülükleri olan bir gerçektir. İman, sabretmeyi gerektiren bir cihad, katlanılması zorunlu olan bir çabadır. Bu yüzden, insanların "inandık" demeleri yeterli değildir. Sınavdan geçirilmeden, bu imtihan esnasında kararlılıklarını ortaya koymadan, yalnızca böyle bir iddiada bulunmakla bırakılmazlar. İnançlarında ve ahlâkî sorumluluklarında zayıf veya kararsız olan ve yalnızca kendisini kandırmaktan öteye geçmeyen kişilerin, Allah’a ve kitaba imanları, ciddi anlamda problemlidir.

İman ve davranış birlikteliğini gerçekleştiremeyenler, dürüstlükten bahsetme hakkına sahip değillerdir. İman ettiğini söyleyenler, söylediğinin doğruluğunu tespit için bir dizi sınavdan geçirilir: *“Yoksa siz, sizden öncekilerin durumu başımıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlara öyle yoksulluk ve sıkıntı dokunmuş, öyle sarsılmışlardı ki, nihâyet peygamber ve onunla birlikte inananlar: “Allah’ın yardımı ne zaman?” demişlerdi. İyi bilin ki Allah’ın yardımı yakındır.”*⁴⁹ Allah’ın va’dettiği cennet, bu kadar ucuz değil, dünya ve ahirette va’dettiği o yüce ve sonsuz nimetler de “sözde iman” ettiğini söyleyen herkese ihsan edilecek kadar değersiz değildir. Kur’ân, iman ve ilkelerini ortaya koyarken, imanın zihinde oluşan soyut değerler bütünü olmadığını sürekli tekrarlar. İmanın ancak tezahürleriyle yani bireyin hareketlerini belirleyen ve onu yönlendiren bir işlev görmesiyle bir değer ifade edeceğini belirtir.⁵⁰ Rabbimiz yukarıdaki âyetlerde iman ettik sözünü, kuru bir laf olarak söyleyenleri eleştirmekte, imtihana tâbi tutulmayan, ameli ve ahlaki tezahürü olmayan imanın, gerçek bir değerinin olmadığını bildirmektedir. Çünkü tevhid ve şirk, iki ayrı din anlayışıdır. Bunlara mensup olanlar, ortaya koydukları hayat tarzıyla,

⁴⁵ ez-Zuhruf 43/44.

⁴⁶ el-A’râf 7/157.

⁴⁷ el-A’râf 7/170.

⁴⁸ el-Ankebût 29/1-3.

⁴⁹ el-Bakara 2/214.

⁵⁰ el-Hucurât 49/15-16.

dünya ve ahiret anlayışlarıyla birbirinden ayrılmaktadır. Bir başka ifadeyle iman, hayatın tümünün ibadet bilinciyle düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır.⁵¹

Kur'ân'ı gerçek manada kabul edenler, batıl önyargıları, anlamsız gurur ve kibri bir tarafa bırakır ve onu doğru değerlendirmeye çalışırlar: "Mü'minler, Rab'lerinin âyetleri kendilerine hatırlatıldığı zaman, onlara karşı kör ve sağır kesilmeyizler".⁵² Onlar, Allah'ın âyetlerini okurken veya bir başkasından dinlerken anlamaya çalışır, üzerinde düşünüp öğüt ve ibret alırlar. Kör veya sağır gibi, âyetlerin anlamı üzerinde hiç durmadan, günümüzde yapıldığı gibi öylesine okuyup geçmezler. Duymadan, görmeden, düşünmeden yüzüstü bir şeye kapanma hareketi, körlerin gafletini, körlüğünü ve dar düşünceliğini tasvir etmektedir. Rahman'ın kulları ise, inanç sistemlerinin dayandığı gerçeği ve Allah'ın âyetlerinin içerdikleri doğru mesajı, bilinçli olarak, görerek kavrar, istifade eder ve amelde bulunurlar.⁵³ Dolayısıyla anlamadan, yaşamadan körü körüne bağlanmazlar. Onlar bağlandığı inancı bilen, kavrayan ve gözleriyle gören birinin davranması gibi hareket ederler. Fakat halkın taklitçi çoğunluğu, ilâhî mesajı sadece yüzeyde kalan bir heves ve heyecanla yaklaşıp, adeta görünüşü kurtarmak için "onun üzerine üşüşür", ama gerçekte mesajı anlamak ve yaşamak için en küçük bir çaba sarf etmez. Kitab'ın muhtevası hakkında kör ve sağır kalır. Oysa Allah'tan yana gerçekten duyarlı ve bilinçli olanlar, mesajı anlamak için derin bir istek ve iştihak gösterirler ve bunun için de "onu can kulağıyla dinleyip" açık bir zihinle kavramaya ve yaşamaya çalışırlar.⁵⁴

Yüce Allah, insanlara verdiği nimeti ya da azabı, üstünlüğü ya da alçaklığı, onurluluğu ya da ezilmişliği, gelişmişliği veya geri kalmışlığı, adalet veya zulmü, onlar düşüncelerini, davranışlarını ve pratik hayatlarını değiştirmedikçe değiştirmez: "Bir toplum kendinde olan durumu değiştirmedikçe, hiç şüphe yok ki, Allah da o toplumda olan hali değiştirmez".⁵⁵ Bilerek ve isteyerek günah işleyenler, kendi içlerindeki eğriliği, olumsuz eğilimleri değiştirerek bunu hak etmedikçe, Allah onlara rahmet ve inâyetini nasip etmez. Bu ifade, hem bireysel, hem de toplumsal hayata yön veren ahlâkî niteliklerin, yaşanıp yaşanmamasına göre uygarlıkların yükselme ya da alçalmasını konu etmektedir. Yani değişim, ilâhî sebep-sonuç ilişkisi dediğimiz sünnetullâha bağlanmakla belirlenir.⁵⁶ O hâlde iyilik veya kötülüğü tercih edenler, tercih ettikleri yönde değişime uğramaya mahkûmdurlar. İnsanlar, niyetlerini bozmadıkları, davranışlarını değiştirmedikleri, konularını terk etmedikleri sürece Allah onlara bahşettiği nimetini geri almaz.⁵⁷ Bütün bu âyetler bize şunu açıkça ifade etmektedir: Siz Kur'ân'ın dünya ve ahiretiniz için belirlediği ilkelere, sebepler dairesinde yapışmazsanız onu yaşamış olmazsınız. İnsanı hüsrandan kurtaracak olan yol, Kur'ân'ın aydınlattığı inanç ve amel bütünlüğünü gerçekleştirmekten başkası değildir. Dolayısıyla kurtuluşlar, amelsiz dua ve temennilerle gerçekleşmiyor, değişimler, kendiliğinden oluşmuyor. Allah'ın yardımı, ancak kendi hallerini iyiye doğru değiştiren ve o yolda ayaklarını sabitleştiren Müslümanlarla beraberdir. Kur'ân'ı yaşamının ve onu hayatımıza hâkim kılmanın hak edilmiş yolu budur. Bu kuralı dikkate almaksızın çalışmayı, ibadeti, bilgi üretmeyi, sebep ve sonuç ilişkilerini, ahlâki kuralları, üzerimize düşen vazifeyi terkedelim, her hangi bir olumsuzluk gördüğümüzde yasinler, hatimler, ihlâslar, fetihler okuyalım her şey düzelsin! Ülkelerimiz işgal edilmekten,

⁵¹ Mü'minlerin niteliklerini konu edinen ayetler, imanın mahiyeti hakkında bilgi vermektedir. Bk. Âl-i İmrân 3/174; el-Enfal 8/3; et-Tevbe 9/71, 112; er-Ra'd 13/22; ...

⁵² el-Furkân 25/73.

⁵³ Ebu Mansur el-Maturidi, *Te'vilatu ehli's-sunne*, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1426), 8/44

⁵⁴ Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî, *Tefsiru'l-Keşşâf*, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-Arabî, 1407), 3/295

⁵⁵ er-Ra'd 13/11.

⁵⁶ Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, 2/487

⁵⁷ el-Enfâl 8/53.

ırzlarımız çiğnenmekten, Müslümanlar zulüm görmekten kurtulsun, düşmanların bütün silahları etkisiz kalsın! Kur'ân, böyle bir anlayışı benimsemediği gibi aksine bununla mücadele etmek için gelmiştir. Yani fiilî, amelî duayı, çalışmayı gerektiren hususları yapmayalım, okuyup üflemele olsun bitsin! Bu nitelikteki çabalar, iyi niyetle de olsa bizleri yanlış bir din ve Kur'ân anlayışına götürür. Sonucu da hüsrandan başka bir şey olmaz.

Kur'ân'ın ilk muhatabı olan Efendimiz, her konuda olduğu gibi Kur'ân okuma, onu anlama ve hükümlerini hayata geçirme konusunda da bizlere en güzel örneği sunmuş ve bu uğurda büyük gayret göstermiştir. O, Kur'ân ile her bakımdan daha da mükemmel bir şahsiyet kazanmıştır. Kur'ân âyetleri, onun düşünce ve davranışlarını şekillendirmiştir. O, Kur'ân sayesinde Yüce Allah'a, kendisine ve insanlara karşı sorumluluklarını en güzel ve en doğru biçimde öğrendi ve yerine getirdi. Aslında Kur'ân'ı sadece telaffuz ve anlamaya odaklanmak ta yeterli değildir. Okuduğumuz ve anladığımız Kur'ân, hayatımızı Allah'ın rızasına uygun olarak değiştirmiyor ise, anlamını bilmenin de çok fazla bir faydası yoktur. Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadisinde; *"Kur'ân sizin lehinize de, aleyhinize de bir şahittir"* buyurmuştur.⁵⁸ Yani Kur'ân'a doğruca uyarsanız, o sizin lehinize bir şahit olur. Fakat bu kitap size ulaşmış, siz de onu okumuş ve Allah'ın sizden neler istediğini, neleri yasaklayıp neleri emrettiğini öğrenmiş, sonra da ona aykırı bir tavır içine girmişseniz, o zaman bu kitap sizin aleyhinize şahit olur. Çünkü Kur'ân, inanılması ve yaşanması istenen bir ilimdir: *"Sana gelen ilimden sonra onların keyiflerine uyarsan, o takdirde sen, mutlaka zalimlerden olursun"*⁵⁹ âyeti, Kur'ân'a ve vahye tabi olmanın zorunluluğunu bildirmektedir.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) terbiye ettiği neslin kimisi çoban, kimisi ziraatçı, kimisi ticaretle uğraşıyordu. Kimisinin de malı mülkü yoktu. Onların çoğu okuma-yazma da bilmiyordu. Fakat onlar, duyduklarını zihinlerinde sadece bilgi olarak saklamadılar ve aksine onları uyguladılar. Hz. Ömer'in asırlar öncesinde yaptığı şu tespit ise oldukça ilginçtir: *"Birinin Kur'ân telaffuz etmesi sizi aldatmasın! O dilimizdeki bir sözdür! Asıl siz onu kim hayatına koyuyor, ona itibar edin!"*⁶⁰ Bu söz, Kur'ân'ı okumanın amele/eyleme sevk ettiği oranda gerçek bir okuma olacağı hususunu öne çıkarmaktadır. Nitekim Tabiun'dan Ebu Abdirrahman es-Sülemî, şöyle demektedir: *"...Kur'ân-ı Kerim'i bize öğreten sahabiler, Hz. Peygamber'den (s.a.v.) on âyet öğrendiklerinde o âyetlerdeki ilim ve amelî iyice kavramadan başka âyetlere geçmediklerini anlatırlardı. Diyorlardı ki: Biz, Kur'ân'ı, ilim ve amelî ile birlikte öğrendik."*⁶¹

Hz. Ömer'in de Bakara Sûresi'ni on iki yılda tamamlayıp hayatına aktardığı rivâyet edilir. Bunun nedeni şudur: O, tefekkür ve tedebbür ederek Kur'ân'ı iyice anlama ve hayatına rehber etmeye çalışmaktaydı. Konuyla ilgili olarak, Abdullah İbn Mes'ûd'un şu sözleri oldukça ilgi çekicidir: *"Bize, Kur'ân'ın lâfızlarını ezberlemek zor, onunla amel etmek kolay gelirdi. Bizden sonrakilere Kur'ân'ı ezberlemek kolay, onunla amel etmek zor gelecek."*⁶² *"Kur'ân-ı Kerim, hükmüyle amel edilmek için nazil olmuş iken, onlar yalnız okumasını yani telaffuzunu amel olarak kabul etmişlerdir. Bazı kimseler, Fâtîha'dan başlayarak hiç yanılmamak şartıyla Kur'ân'ı sonuna kadar okudukları halde hükmüyle amel etmezler."*⁶³

İbn Abbas, İbn Mes'ûd ve ashâbın diğer ileri gelenleri, Kur'ân'ı yavaş yavaş ve az miktarda okuyorlardı. Onlar, Kur'an'a bu şekilde yaklaşmanın hızlı ve çok okumaktan daha faziletli

⁵⁸ Kurtubî, *el-Cami'* XI/273.

⁵⁹ el-Bakara 2/145.

⁶⁰ Bağdâdî, *İktidâu'l-ilm*, 70.

⁶¹ et-Taberi, I/35-36.

⁶² Kurtubî, *el-Cami'*, I/40.

⁶³ Şemsuddin Ebu'l-Hayr İbn Cevzi, *en-Neşr fi'l-kıraati'l-aşr* (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1380), I/209.

olduğu görüşünde idiler. Onların bu konudaki delili şudur: 'Kur'ân okumaktan amaç; onu anlamak, üzerinde düşünmek, kavramak ve onunla amel etmektir; okuyup ezberlemek, anlamlarını kavramak için bir vasıttan ibarettir.' Geçmiş âlimlerimizden bazıları şöyle demektedir: "Kur'ân kendisiyle amel edilmesi için indirilmiştir. Öyleyse biz onu amel etmek için okuruz. Dolayısıyla ehl-i Kur'ân; Kur'ân'ı bilip onun mesajlarıyla amel edenlerdir."⁶⁴

Kur'ân'ı anlama ve yaşamanın gerekliliğini ve bu konudaki günümüz insanının vurdumduymazlığını Muhammed İktbal de şu çarpıcı ifadeleriyle vurgulamaktadır: "Ey Müslüman! Senin hayat nizamın olan ve sana hayat vermek için indirilen Kur'ân ile daha tanışmamışsın bile! O'ndan ve O'nun yasalarından henüz haberin bile yok! Belki de onunla ölüm döşeginde tanışacaksın. Ne hazin ki, sana kuvvet ve hayat bahşetmek için indirilen Kur'ân, şimdi kolay ölesin diye sana okunuyor!"⁶⁵ Kur'ân'ı okurken hem bize hitap ediyor ve hem de o an iniyormuş hissi ve bilinciyle hareket edilmelidir. Kur'ân okuyan kişi, ona bütün varlık ve benliğiyle kulak vermelidir. Kur'ân, her birimizin zihin, kalp ve amel dünyasına nâzil olmadıkça, her bir âyet pratik amele dönüşmedikçe, Kur'ân ile ilgili tüm çalışmalar entelektüel çabadan ve akademik malzemenen öteye geçmeyecektir. İktbal'in ifadesiyle: "Kur'ân'ın (manası) senin kalbine yeniden nâzil olmuyorsa, ne Râzi'nin tefsiri ne de Zemâşerî'nin Keşşaf'ı senin dertlerine çare bulamaz."⁶⁶ Vahyin anlam dünyası, mana çağrışımları, bize rehberlik etmiyor, yol göstermiyorsa, tüm çabalar anlamını yitirecektir. Hiç anlamadan Kur'ân'ı birkaç günde hatmetme yerine, anlayarak günde yarım sayfa, bir sayfa okumak daha faziletlidir.

Aslında bu dinin ve kitabın en güzel uygulayıcısı olan Hz. Peygamber (s.a.v.) de Kur'ân âyetlerini insanlara tebliğ edip açıklarken sözünü söyleyip gitmemiş, o âyetlerin ilk muhatabı olarak onların muhtevasına uygun bir hayat yaşamıştır. Bununla da kalmamış, ashabına Allah'ın âyetlerini okumuş, kitaptaki hükümlerin pratik hayata nasıl uygulanacağını öğretmiştir. Böylelikle zihinlerini yanlış düşüncelerden, kalblerini bâtıl inanç ve günahlardan, hayatlarını her türlü Kur'ân dışı davranışlardan arındırma çabasında olmuştur.⁶⁷ Çünkü Kur'ân'ı okumaktan maksat; manasını bilerek ve anlayarak tertil üzere okuyup, üzerinde düşünmek, öğrenilenle amel etmek yani yaşamak ve aynı zamanda öğrenilen âyetleri uygulayarak insanlara örnek olmaktır. Kur'ân, kutsanmış kitap sayfaları arasında kalan bir metin değil, okunan, aktarılan, yaşanan ilahî bir hitaptır. Hidâyet yolumuzun önünde, sahte ilahların, şeytanî güçlerin oluşturduğu birçok engeller bulunmaktadır. Biz müslümanlar, bu engelleri ancak inandığımız değerleri bütüncül olarak kavrayıp, düşünce, duygu ve amellerimize yansıtabilirsek o zaman kurtuluşa ulaşabiliriz.

"Kur'ân'ın gölgesinde yaşamak, ömrü bereketlendiren, yücelten ve temizleyen bir nimettir! Bu nimeti, Kur'ân'ın gölgesinde fiilen yaşayan, o nimetteki lezzetin farkına varan ve onun verdiği huzuru, rahatlığı, mutluluk ve güveni fark edenden başkası anlayamaz."⁶⁸ Kur'ân'ı araştırmak, okumak ve ilimlerini öğrenmek, Kur'ân'ın atmosferinde yaşamak anlamına gelmez. Onun dipdiri irşad ve yol göstermeleri, bugün iniyormuşçasına üzerinde düşünülerek okunmalıdır. Böylece o irşadlar, bugünün meselelerini ele alsın ve geleceğe uzanan yolu aydınlatsın! Kur'ân'ı yaşama bilinciyle okuduğumuz vakit, istediğimizi onda bulacağız. Böylesi bir atmosferde yaşamayanlar, onu ne kadar okurlarsa okusunlar ve incelerlerse incelesinler,

⁶⁴ İbn Kayyim, *Zâdu'l-me'âd*, I/323.

⁶⁵ Cevdet Said, *Bireysel ve Toplumsal Değişmenin Yasaları*, trc. İlhan Kutluer (İstanbul: İnsan Yay., 1994), 159.

⁶⁶ Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'ân*, trc. Alpaslan Açıkgenç (Ankara: Ankara Okulu Yay., 1996), 8.

⁶⁷ Âl-i İmrân 3/164.

⁶⁸ Kutub, *Fî zilali'l-Kur'ân*, I/11.

onun ilimlerine ne kadar dalarlarsa dalsınlar, Kur'ân'dan uzaktırlar, ondan istifade edemeyeceklerdir.

Kur'ân; bize insanlığın örnek alacağı bir hayat tarzı takdim etmektedir. Bu hayat tarzının küçük ayrıntıları belirsiz olsa da temel çizgileri açıktır. Kur'ân ile sürekli irtibat halinde bulunanlar, bu ana çizginin dışına çıkamaz. Ne zaman, nerede ve nasıl davranacağını bilir. Kur'ân'ı yaşayanlar, bütün davranışlarında kendini Allah'a ve Resûlü'ne teslim eder. Kur'ân'ı yaşayanlar, tarihin her devrinde eşine rastlanmayan örnek davranışlar ortaya koymuşlardır. İlimde, san'atta, kahramanlıkta ve hayatın her alanında erişilmez harikalar meydana getirmişlerdir. Daha sonra, Kur'ân'ı yaşadığını söyleyip de bunu bir iddia ve laftan öteye geçiremeyenler gelmiş ve atalarının yaptıklarıyla övünmekten başka bir şey yapamamışlardır. Onlarla bunlar arasında isim benzerliğinden başka ortak bir nokta bulmak mümkün değildir.

Kur'ân'ın hükümleri, yaşanmak, hayatı, toplumu ve kâinatı nuruyla aydınlatıp, Allah'ın istediği kalıp üzere şekillendirmek için gönderilmiştir. O, yalnızca ibadetlerde, belli gün ve aylarda, ölüm döşeklerinde, hastalık anlarında hatırlanması gereken bir kitap değildir. Mü'min olarak; hayata, olaylara, eşyaya ve insana Kur'ân'ın bakışıyla bakmak, onları Kur'ân anlayışı ile değerlendirmek zorundayız. Zira hayat, Kur'ân'la iç içe oldukça yaşanmaya değer. Kur'ân'a bu göz ve inançla bakmak maalesef unutulmuş ve unutturulmuştur. Kur'ân'dan uzaklaşıncaya hayattan, insanlıktan ve değerlerden de uzaklaşılır. Kur'ân'ı yaşayan ve anlayan kişi, herşeyin hakkını vermek zorunda olduğunu kabul eder. Kur'ân, bu ümmetin iman, ibadet, ahlâk, muamele, terbiye, zikir ve fikir kitabıdır. Çünkü izzet ve şerefli hayat, ancak bu ilahî hayat kitabına bağlı yaşamakla mümkündür.

Kur'ân'a hakkıyla saygı göstermeyenler, onu hayat kitabı olmaktan çıkarıp ölü ve cenaze kitabı haline getirdiler. Günümüzde belediyelerin bir kısmı, mezarlıklarda hoparlörden yüksek sesle Kur'ân okutturmaktadır. Bunu böyle gören insanlarda zamanla şöyle şartlanma olur: Kur'ân mezarlıklarda okunmak için gönderilmiş bir kitaptır. Hâlbuki İstiklâl şairimiz merhum Âkif ne güzel söylemiş:

*“Çünkü biz bilmiyoruz dini, evet, bilseydik,
Çare yok, gösteremezdik bu kadar sersemlik.
Böyle gördük dedemizden! diye izmihlali
Boylayan bir sürü milletlerin olsun hali
İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de!
Yoksa, bir maksat aranmaz mı bu âyetlerde?
Lafzı muhkem yalnız anlaşılan Kur'ân'ın,
Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz mananın...
Ya açar nazm-ı celilin, bakarız yaprağına;
Yahut üfler geçeriz, bir ölü'nün toprağına!
İnmemiştir hele Kur'ân, bunu hakkıyla bilin,
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için!”⁶⁹*

⁶⁹ Mehmet Akif Ersoy, *Safahat* (İstanbul: İnkılap ve Aka Kitapevi, 1977), 170.

Kur'ân'ı anlama ve yaşama konusunda daha derin düşüncelere açılabilme için insanın kendini biraz zorlaması gerekir. Her sûreyi, her âyeti, her ifadeyi, her kelimeyi, bir idrak ve şuurlu içinde kalbin derinliklerine indirmek gerekir. Mü'minler, her Kur'ân okuyuşlarında âdeti yeniden iman ederek ruhlarındaki heyecanı daima canlı ve diri tutmalıdır.⁷⁰ Kitaba sarılmak, ona tutunmak, onun rehberliğinde hayat yolculuğuna devam etmek, ancak onun hükümlerini uygulamakla ve eksiksiz yerine getirmekle mümkündür. Bu bağlamda Kur'ân'ın sayfalarını yüceltip kutsallaştırmak ama diğer taraftan hükümlerini çiğnemek, ona tutunmak değildir. Kur'ân'ı süslü kılıflarla evlerin en değerli köşelerine yerleştirmek, öpüp baş üzerine koymak, ona karşı ancak şekli saygının ifadesinden başka bir şey değildir. Oysa Allah'ın Müslümanlardan istediği ve Kur'ân'ın gönderiliş gayesi bu değildir. O, süslü kılıflardan çok, kalplerin derinliklerine yerleşmeli, onun içeriğine ve hükümlerine göre örnek bir hayat sürülmelidir.

Kur'ân öğrenme konusunda sık sık dile getirilen şöyle bir hadis var: “Sizin en hayırlınız, Kur'ân'ı öğrenen ve öğreteninizdir.”⁷¹ Bu hadisin Arapçasında geçen “teallum” kelimesi, öğrenmek, bellemek, ders almak manalarına gelmektedir. Önceki sayfalarda da âyetlere dayalı olarak açıkladığımız gibi bu ve benzeri hadislerde Hz. Peygamber (s.a.v.) sadece “Kur'ân telaffuzu”nu kastetmiş olamaz. Aksine öğrenip öğretmekten maksadın, hem okunuşunun, hem de manasının öğrenilerek ders alınmasını yani yaşanmasını ifade etmektedir.⁷² Anlamadan, ahlâkî bir davranışa dönüştürmeden bir şeyi ezberlemek, tam ve kâmil manada öğrenmek değildir. Çünkü yalnız Kur'ân'ı yüzünden okumakla yetinmek, onun mana ve hükümlerini anlamaya çalışmamak doğru bir davranış olamaz. Asıl istenen, ilâhî kelâmın manasını anlamaya çalışmak ve Allah'ın mesajından haberdar olarak bir hayat sürdürmektir.

Sonuç

Kur'ân'da yer alan ahlâkî ilkeler, öğüt ve tavsiyeler, ancak uygulandığında bir kıymet ifade eder, sadece sayfalarda ve zihinlerde kaldığı sürece çok fazla bir anlam ifade etmeyecektir.

İnsana verilen emanet ve nimetlerin en önemlilerinden biri, hiç şüphesiz Yüce Kur'ân'dır. Kur'ân'a uyup uymama konusunda insanlar hesaba çekilecektir.

Müslümanlar, gerçek anlamda insanlığa örnek olarak erdemli ve samimi davranışlarda bulunabilirlerse, Kur'ân yeniden tarihe ve insanlığa müdahale edecek, sadece bizim değil diğer toplumların da kurtuluşuna vesile olacaktır.

Müslümanların hayatlarındaki karmaşa ve aksaklıklar, Kur'ân ilkelerinin, İslâm'ın değer ve hedeflerinin eksikliğinden değil; Müslümanların İslâm'ı temsil etme konusundaki yanlışlarından kaynaklanmaktadır.⁷³

Kur'ân'ın mu'cizeliği konusu çok önemli olmakla birlikte, asıl mu'cizeliği onu yaşayarak bir örneğe dönüştürebilmektir. Bunun nüzul döneminde olabildiğince gerçekleşmiş olduğunu söyleyebiliriz. Sonrakilerin de bunu gerçekleştirmeleri mümkündür.

İnsanlığın kriz halini, medeniyetin buhranlarını Kur'ân'ın hikmetiyle çözecek bir bakış açısı geliştirmedikçe, Kur'ânî ahlâk ilkelerini özümsemiş örnek ve güvenilir nesil, kurum ve projeler üretmedikçe bu sorumluluktan kurtulamayız.

Kısaca ifade etmek gerekirse Kur'ân bizden; onu okumamızı, üzerinde düşünmemizi, anlamak için kafa yormamızı, ihlâsla yani samimiyetle ona yönelmemizi, ibret almamızı,

⁷⁰ el-Bakara 2/121.

⁷¹ Buhârî, “Fedâil’ul-Kur’ân”, 21

⁷² Şehmus Demir, *Kur’ân’ın Temel Hedefi*, (Ankara: Fecr Yayınları, 2013), 89.

⁷³ el-Mümtehone 60/5.

kendisiyle hayatımızın her alanında amel etmemizi, örnek bir insan ve toplum modeli oluşturmamızı istemektedir.

Unutulmaması gereken husus şudur: Gerçek mutluluk, ancak dünya ve ahiret hayatı için Kur'ân ruhunu anlamış ve bunu, iradeli ve şuurlu olarak hayatlarına taşıyabilmiş nesillerin nasibi olacaktır.

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel. *Müsnedu Ahmed b. Hanbel*. Kahire: Müessesetü Kurtuba, ts.
el-Bağdâdî, el-Hatib. *İktidâu'l-ilmî el-'amel*, el-Mektebetu'l-İslami, Beyrut, 1404
el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî. *es-Sünenü'l-kubra*. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1424.
- Bilgiz, Musa. "Kur'ân'da Amellerin Değer Yönünden Mukayesesi." *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 20, (Erzurum: 2003).
- Bilgiz, Musa. *Kur'ân'da Bilgi*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2013.
- Muhammed b. İsmâîl. *Sahihu'l-Buhârî*. Beyrut: Daru İbn Kesir, 1422.
- Buhârî. *el-Edebü'l-müfred*. Kahire: el-Metbeatu's-Selefiyye, 1375.
- Cevdet Said. *Bireysel ve Toplumsal Değişmenin Yasaları*. trc. İlhan Kutluer, İstanbul: İnsan Yay., 1994.
- el-Cevziyye, İbn Kayyim. *el-Fevaid*. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1393.
- el-Cevziyye, İbn Kayyim. *Zâdu'l-me'âd*. Beyrut: Müessesetu'r-Risale, 1994.
- Demir, Şehmus. *Kur'ân'ın Temel Hedefi*. Ankara: Fecr Yayınları, 2013.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak dini Kur'ân dili*. İstanbul: Eser Kitabevi, 1971.
- Ersoy, Mehmet Akif. *Safahat*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitapevi, 1977.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı(Meal-Tefsiri)*. çev., Cahit Koytak-Ahmet Ertürk, İstanbul: İşaret Yay., 1996
- Fazlur Rahman. *Ana Konularıyla Kur'ân*. trc. Alpaslan Açıkgenç. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 1996.
- Halil b. Ahmed, *Kitabu'l-ayn*. thk. Mehdi Mahzumî-İbrahim es-Samerraî. Kahire: Mektebetu'l-Hilal, ts.
- Havva, Said. *el-Esâs fi's-sünne*. Kahire: Daru's-Selâm, 1414.
- Hayrettin Karaman ve Arkadaşları, *Kur'an Yolu Tefsiri*, Ankara: TDV Yay., 2006
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Cemâlüddîn en-Nemerî. *Camiu beyani'l-'ilm*. Riyad: Daru İbn Cevzi, 1994.
- İbn Cevzi, Şemsuddin Ebu'l-Hayr. *en-Neşr fi'l-kırâ'ati'l-'aşr*. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1380.
- İbn Hibban, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî. *Sahihu İbn Hibban*. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1414.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn ed-Dımaşkî eş-Şâfiî. *Tefsiru'l-Kur'âni'l-azim*. Riyad: Daru Tayyibe, 1420.
- İbn Mace, Ebu Abdillah Muhammed B. Yezid El-Kazvinî. *Sünen-u İbn Mace*. thk. M. Fuâd Abdalbaki. Beyrut: Daru'l-Fikr, ts.
- İkbal Muhammed. *Cavidnâme*. çev. Annemarie Schimmel. İstanbul: Kırkambar Yayınları, 1999.
- el-İsfehanî, er-Rağıb. *el-Müfredat fi şaribi'l-Kur'ân*. Beyrut: Daru'l-Kalem, 1412.
- Kettânî, Abdu'l-Hayy. *et-Teratibu'l-idariyye*. Beyrut: Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, ts.
- Kısa, Mahmut. *Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Mealî*. Konya: Armağan Kitaplar, 2017

- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî. *el-Cami' li ahkâmi'l-Kur'ân*. b.y.: y.y., ts.
- Kutub, Seyyid. *Fi zilali'l-Kur'ân*. Beyrut: Daru's-Şuruk, 1412.
- Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî. *Tefsiru'l-Keşşâf*. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-Arabî, 1407
- el-Maturidi, Ebu Mansur. *Te'vilatu ehli's-sunne*. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1426
- el-Maverdi, Ebu'l-Hasan. *en-Nuket ve'l-'Uyûn Tefsiru'l-Maverdî*. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, ts.
- el-Merağî, Ahmed Mustafa. *Tefsiru'l-merağî*, Mısır: Şirketu Mektebe, 1953.
- Mevdudi, Ebu'l-Ala. *Tefhim'ul-Kur'ân*. trc. Muhammed Han Kayani vd. İstanbul: İnsan Yayınları, 1995.
- Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*. Beyrut: Daru İhyai't-Turas, 1423
- Münzirî, Ebû Muhammed Zekiyyüddîn Abdülazîm b. Abdilkavî b. Abdillâh. *et-Terğib ve't-terhib*. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1417.
- Müslim b. Haccac, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. *Sahihu Müslim*. Beyrut: Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, ts.
- Nedvi, Ebu'l Hasen Ali. *Kur'ân'dan Nasıl Yararlanılır?* çev. Yusuf Karaca. Ankara: Şule Yayınları, 1995.
- Özcan, Ruhi. *Vahiy Kültürü*. İstanbul: Ravza Yayınları, 1992.
- Özek, Ali. "Kur'ân'ın Eşsizliği". *İslâm Medeniyeti Dergisi*, 1/5 (Aralık 1967), 25-31.
- Sait, Cevdet. *Bireysel ve Toplumsal Değişmenin Yasaları*. çev. İlhan Kutluer. İstanbul: İnsan Yayınları, 1994.
- Sirâcüddin, Abdullah. *Tilâvetü'l-Kur'âni'l-mecîd*. Dimaşk: Daru'l-Felah, ts.
- et-Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir. *Camiu'l-beyan an te'vili ayi'l-Kur'ân*. Kahire: Daru'l-Maarif, 1119
- et-Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa. *Sünenü't-Tirmizî*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, ts.
- Yılmaz, Hasan. *Anlam ve Yorum Bağlamında Kur'ân'ın Anlaşılması*. Ankara: Gece Akademi Yayınları, 2019.
- ez-Zemahşerî, Mahmud b. Ömer. *Tefsiru'l-Keşşâf*. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-Arabî, 1407.
- ez-Zuhaylî, Vehbe. *Usûlü'l-fıkhü'l-İslâmî*. Beyrut: Daru'l-Fikri'l-İslâmi, 1987.